

Digitale Nieuwsbrief Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland

Nummer 25 - Voorjaar 2025

Themanummer

Beste lezers,

In de wintereditie 2021 van de DNB heeft een fraai artikel gestaan over het nut van braakballen pluizen. Het waarom, de manier waarop en de bevindingen werden toen toegelicht. Dit allemaal in het kader van het NEM Verspreidingsonderzoek Muizen van Zoogdierenvereniging Nederland, dat toen naarstig op zoek was naar braakballenpluizers. Of velen van u daaraan gehoor hebben gegeven is ons niet bekend.

In het kader van: '2025 - het jaar van de woelmuis' is een heel interessant artikel opgesteld door de Zoogdiervvereniging. Omdat de kerkuil in het braakballenonderzoek een erg belangrijke rol speelt en omdat we voor deze editie van de DNB erg weinig kopij hebben ontvangen, hebben wij dit artikel opgenomen in deze editie. Mede ook door een bijdrage van het bestuur (vanaf pagina 6) hebben wij gemeend om de DNB dit keer de titel Themanummer te geven.

Veel leesplezier gewenst.

Braakbalverspreidingsonderzoek muizen - de rosse woelmuis

Eén van de projecten binnen het Netwerk Ecologische Monitoring is het braakbalonderzoek dat inzicht geeft in de verspreiding van onze kleine zoogdieren (muizen en spitsmuizen). Kerkuilen zijn de belangrijkste leveranciers van braakbalmateriaal; ze komen bijna overal in Nederland voor en ze eten naast muizen ook spitsmuizen, die andere uilensoorten en roofvogels vaak niet lusten.

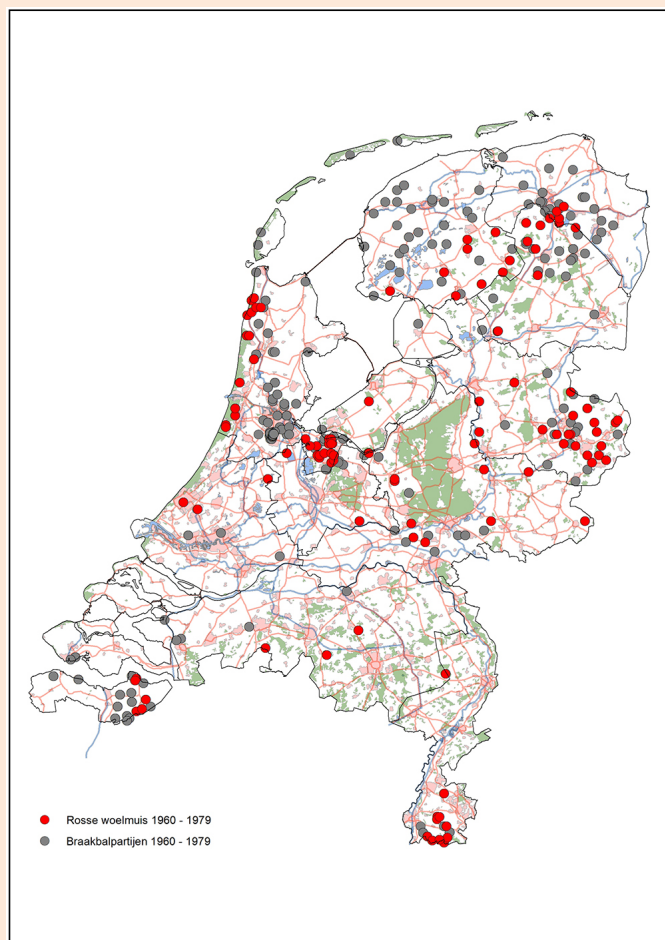
Eén van de soorten die we heel regelmatig in braakballen tegenkomen en die zich nog steeds verder weet uit te breiden is de rosse woelmuis (*Myodes glareolus*) (figuur 1). In het kader van het Jaar van de Woelmuis stellen we deze soort graag nader voor en vertellen we meer over de verspreiding aan de hand van het braakbal onderzoek in het kader van NEM Muizen.

Figuur 1. Rosse woelmuis (foto: Wesley Overman).

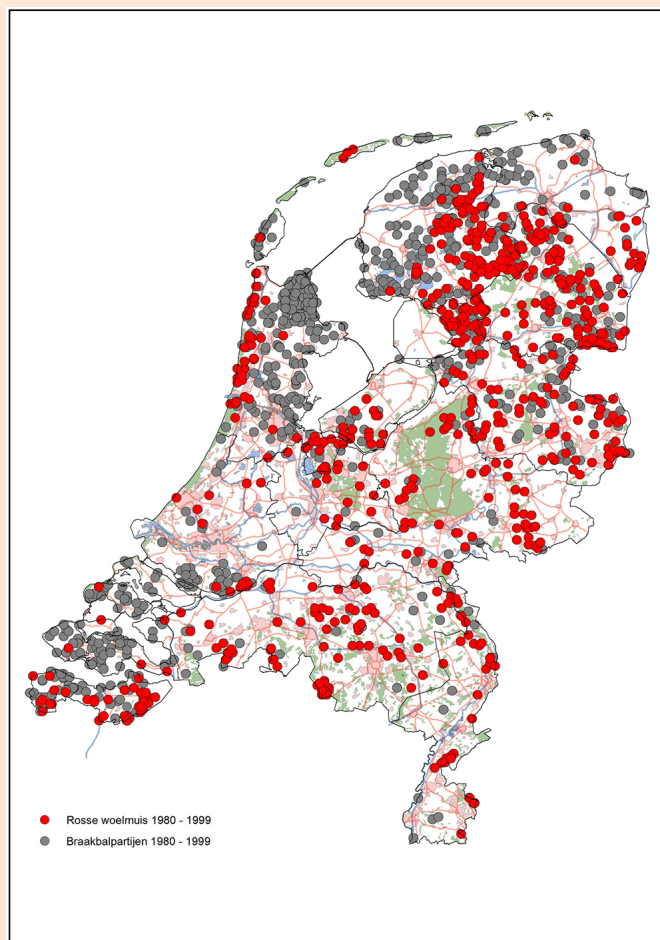
De rosse woelmuis is één van de weinige muizensoorten die je in Nederland ook overdag kunt tegenkomen. De soort tref je aan in verschillende bostypen, maar ook in allerlei andere structuren met bomen en struiken, zoals parken, tuinen en houtwallen. Daarnaast kan het leefgebied bestaan uit heiden, ruige kruidenvegetaties en veraarde rietlanden.

Het voorkomen van een soort als de rosse woelmuis wordt sterk beïnvloed door de veranderingen die wij in het landschap aanbrengen. Zo zorgt bijvoorbeeld het beplanten van dijken met struiken en bomen voor nieuw leefgebied voor de soort, die dergelijke structuren kan gebruiken om zich verder te verspreiden en eventueel nieuwe leefgebieden te bereiken.

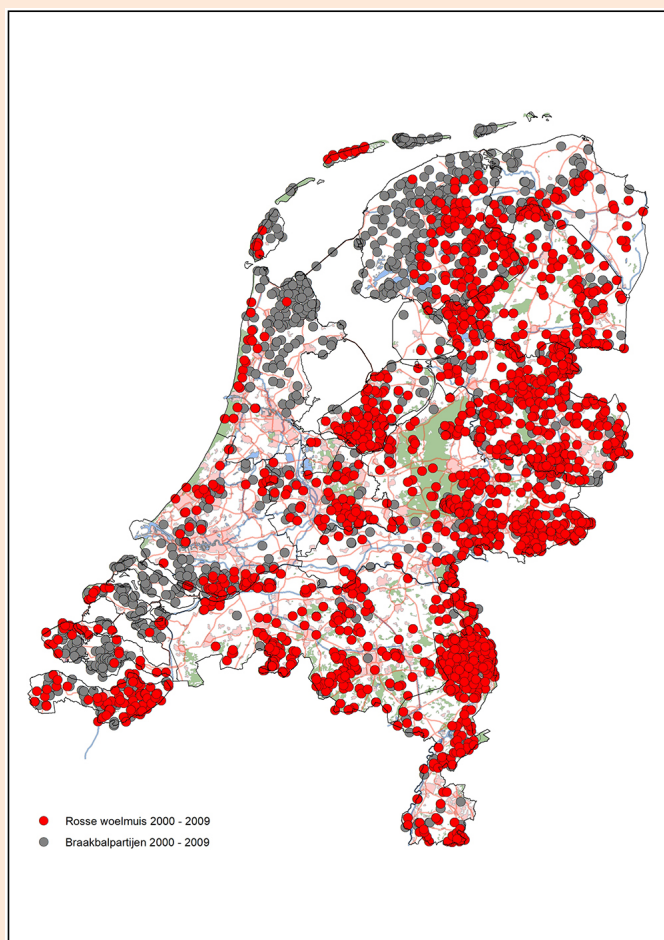
Figuur 2. Alle braakbalpartijen uit de periode 1960-1979.

Wanneer we naar de braakbaldata uit de periode 1960 tot 1980 kijken (figuur 2; 506 partijen, waarvan 156 met rosse woelmuis), dan zien we dat de spreiding over Nederland en de aantallen beperkt zijn. Wat opvalt is dat rosse woelmuizen ontbreken in het grootste deel van Friesland en bijna geheel Groningen, net als het grootste gedeelte van Zeeuws-Vlaanderen en Noord-Holland buiten het duingebied.

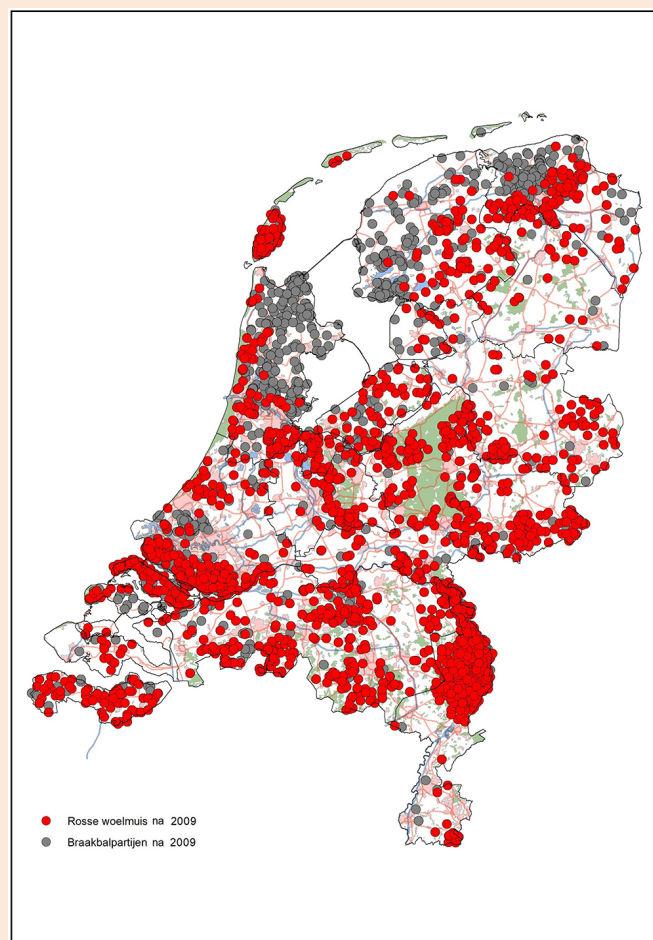
Figuur 3. Alle braakbalpartijen uit de periode 1980-1999.

Wanneer we naar de daaropvolgende 20 jaar kijken ((de periode 1980 tot 2000 (figuur 3; 2830 partijen, waarvan 986 met rosse woelmuis))), zien we globaal een gelijk beeld in Noord-Holland met een enkele stip buiten het duingebied, maar heel Zeeuws-Vlaanderen is in de tussentijd bezet door de soort. Ook in Friesland heeft de rosse woelmuis zich flink uitgebreid, evenals in het zuidoosten van Groningen.

Figuur 4. Alle braakbalpartijen uit de periode 2000-2009.

Nog weer 20 jaar later ((de periode 2000 tot 2010 (figuur 4; 5427 partijen, waarvan 3065 met rosse woelmuis)), zien we dat er in Noord-Holland niet veel is veranderd, maar dat rosse woelmuizen steeds verder oprukken in Groningen en Friesland en dat Zeeuws-Vlaanderen helemaal gevuld is. In de tussentijd is het de soort via de dammen in het deltagebied ook gelukt Walcheren en Schouwen-Duivenland te bereiken, voormalige eilanden die voorheen voor de soort totaal onbereikbaar waren. Een soort die daar door de komst van de rosse woelmuis sterk negatief door wordt beïnvloed is de noordse woelmuis (*Alexandromys oeconomicus*), die daar tot dat moment het alleenrecht had op de natte ruigten en rietlanden.

Figuur 5. Alle braakbalpartijen uit de periode na 2009.

In de afgelopen (ruim) 15 jaar (figuur 5; 6088 partijen, waarvan 3756 met rosse woelmuis), zien we een verdere opmars van de rosse woelmuis in het deltagebied, waar in een relatief korte periode geheel Goeree-Overflakkee is bezet, evenals de Hoeksche Waard en Voorne-Putten. De soort is intussen niet veel verder gekomen in Groningen, Friesland en Noord-Holland, maar Texel (waar de soort in 1987 voor het eerst werd aangetroffen) is inmiddels geheel veroverd.

Zodra we het landschap verder veranderen door bijvoorbeeld het aanplanten van recreatiebossen of het aanleggen van verbindingszones, zal de rosse woelmuis deze ongetwijfeld gebruiken om zijn verspreidingsgebied nog verder te vergroten.

Bovenstaande resultaten zijn geheel afhankelijk van de informatie uit braakballen. Hoewel alle soorten uilen braakballen produceren, leveren kerkuilen ons verreweg de meeste data (ongeveer 95%), aangevuld met ransuil en een klein aandeel bosuil. Niet alleen de uilen, maar ook alle mensen die hun braakballen verzamelen en naar ons toe sturen of uitpluizen zijn een onmisbare schakel in dit onderzoek. Zonder hun hulp zouden we deze informatie niet kunnen verzamelen.

Het blijft voor ons inzicht in de verspreiding van onze muizen en spitsmuizen van groot belang dat er op zoveel mogelijk locaties gemonsterd blijft worden en er geen regio's onderbelicht raken. We roepen dan ook een ieder op om de Zoogdiervereniging bij het braakbalonderzoek te steunen door van zoveel mogelijk kerkuillocaties braakballen te verzamelen. Meer informatie hierover (en de mogelijkheid om braakballen van voor ons belangrijke locaties te ruilen voor educatieve braakballen) is te vinden op

[NEM Verspreidingsonderzoek Muizen | De Zoogdiervereniging](#) en [Jaar van de woelmuis | De Zoogdiervereniging](#)

Dick Bekker (dick.bekker@zoogdiervereniging.nl) & Neeltje Huizenga (neeltje.huizenga@zoogdiervereniging.nl),
Zoogdiervereniging

ONGENODE GASTEN IN DE UILENKAST

Door: Rikus van Veldhuisen

Sinds een paar jaar ben ik met veel plezier vrijwilliger bij de Kerkuilenwerkgroep. Gelukkig moet je dat breed zien, want ook Steenuilen en andere vogels en zelfs vleermuizen krijgen van tijd tot tijd de nodige aandacht. Vanaf het begin werd ik er op gewezen dat met name Steenmarters de kasten kunnen kraken en als je dan de kast openmaakt terwijl er zo'n marter in zit, het gevaarlijk kan zijn. Goed opletten, vooral als je een amandellucht ruikt is het devies.

Tijdens een schoonmaakronde in de winter van 2023/24 werd mij duidelijk dat ook andere ongenode een uilenkast kunnen bezetten. Toen ik een Steenuilenkast wilde openen, lukte dat niet, want de klep zat behoorlijk vast. Na wat gemorrel zag ik wel een paar bijen versuft uit de invliegopening komen, maar dacht er verder niet echt bij na. Na een forse dreun met de hand vloog de bovenkant van de kast met als resultaat dat er een zwerm bijen uit de kast kwam en ondanks de winter toch ineens behoorlijk wakker.

Zo snel als mogelijk ging ik de trap af, waar beneden Bertus verbaasd stond te kijken dat ik op mijn oude dag nog zo vlug was. 'Er zitten bijen in de kast,' was mijn commentaar en met diverse bijen achter mij aan rende ik van de plek des onheils. Met slechts één bijensteek op mijn hoofd stond ik op een afstandje te kijken hoe Bertus er ook vandoor ging. Hij was inmiddels al meerdere keren gestoken.

Na enige tijd durfden we toch weer bij de kast te komen en constateerden dat de bijen veel rustiger waren geworden en konden zelfs het deksel van de kast er weer opleggen. We hebben een imker ingeschakeld en hebben samen de kast een week later gecontroleerd. Helaas was de verstoring en met name het openen van de kast desastreus voor de bijen en hadden ze het niet overleefd.

Het bitterzoete resultaat was wel een forse oogst van een aantal goed gevulde honingraten.

Dit was overigens niet de enige keer dat we een soort uit de wespenfamilie tegenkwamen. Afgelopen winter troffen we zelfs een nest van Hoornaars aan in een bosuilenkast. Dit nest was gelukkig verlaten, des te meer omdat deze kast veel hoger hangt dan de steenuilenkast.

Bovendien is een steek van de hoornaar veel pijnlijker en kan het zelfs gevaarlijk zijn als je meerdere steken krijgt.

Mocht je bijen of wespen bij een uilenkast zien, wees er dan op verdacht dat er een nest in de kast kan zitten en laat de controle dan achterwege. En als je toch de kast per ongeluk opent en er zitten honingbijen in, wacht dan niet te lang om een imker in te schakelen om het bijenvolk te redden.

Kerkuilen voor de camera

Door: Mark Hessels

Onderzoek aan kerkuilen is niet altijd even makkelijk. Omdat de kerkuil nogal verstoringsgevoelig kan zijn in de fase waarin het nest wordt gestart of de eerste eieren er net in liggen, blijven we uit voorzorg het liefst uit de buurt van de kast op dat moment. Maar dat maakt het wel lastig om inzicht te krijgen in hoe die vroege nestfase nu normaal zo'n beetje verloopt en ook wat daar allemaal mis kan gaan. De opkomst van goede kastcamera's en eenvoudige manieren om de beelden buiten de kast beschikbaar te krijgen bieden een mooie mogelijkheid om een deel van deze kennis aan te vullen.

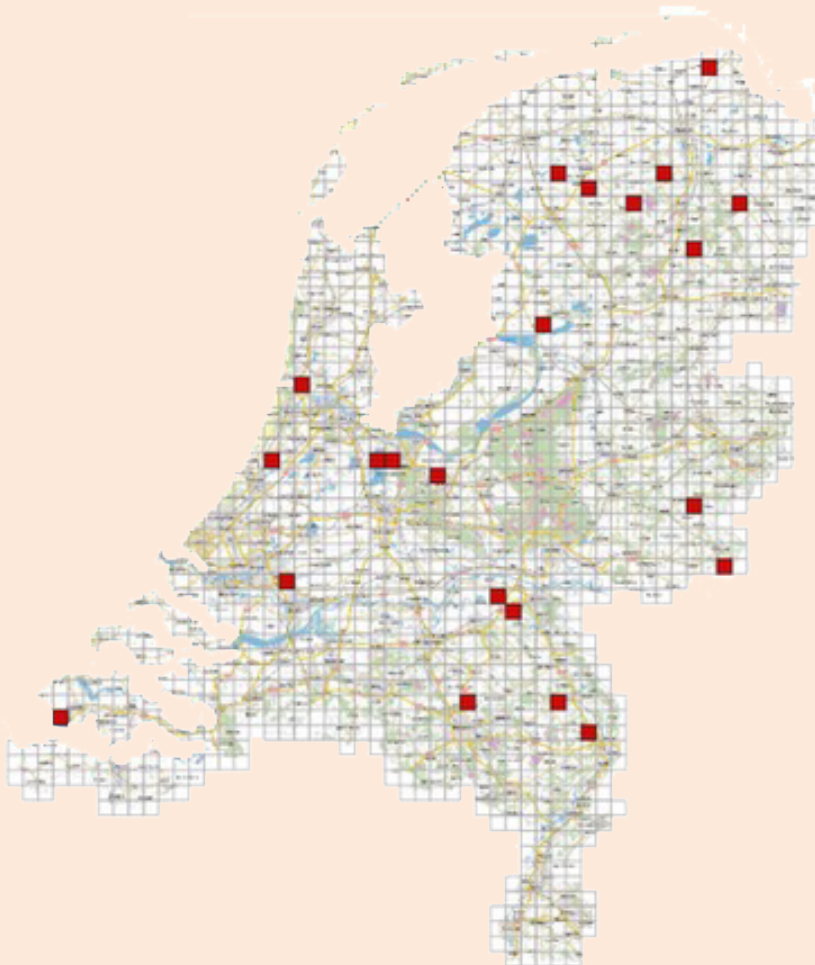
Beleef de Lente achterna

Sinds 2020 gebruiken we de camera's van de kerkuilen bij Beleef de Lente al om heel veel gedetailleerde informatie te verzamelen. Dit heeft ons al veel interessante inkijkjes opgeleverd en vaak dingen bevestigd die we al vermoedden, maar ook regelmatig laten zien dat het soms ook heel anders kan lopen. Over deze onderzoeken zijn al een paar erg interessante (al zeg ik het zelf 😊) artikelen verschenen in het jaarblad Uilen. Voordeel van deze kast is dat we bijna alles weten wat er in de kast en eromheen speelt, maar nadeel is dat het maar één kast is met één broedpaartje. Hoe weten we of dit niet een heel afwijkend paartje is dat alles net even anders doet dan de rest van de populatie? Kortom, we hebben meer vergelijkingsmateriaal nodig.

Het land in

Behalve dat we graag meer paartjes met elkaar willen vergelijken, willen we ook graag onderzoeken of er regionale verschillen zijn. Uit onze jaarlijkse broedresultaten weten we immers al dat in verschillende delen van het land de broedresultaten soms behoorlijk uiteen kunnen lopen.

Na een oproep op verschillende platforms hebben zich uiteindelijk 29 eigenaren gemeld van een kast waar al een werkende camera in zat. En als je op het kaartje hieronder kijkt (wat helaas nog niet helemaal bijgewerkt is), dan zie je dat onze wens om landelijke spreiding te krijgen in ieder geval redelijk goed ingevuld kon worden.

Indicatie van de deelnemende camerakasten.

Exacte locaties worden niet openbaar gemaakt en kaartje is niet helemaal bijgewerkt.

De eerste resultaten

Na het contact leggen en praktische afspraken maken over hoe en wat we aan informatie wilden verzamelen zijn we ruim voor het broedseizoen 2025 van start gegaan met 29 deelnemende kasteigenaren. Meestal doen zij de monitoring zelf en in een aantal gevallen doet iemand anders dat voor hen op afstand.

Terwijl het seizoen nog in volle gang is, toch alvast een kleine sneakpreview. Voor de camera's hebben we op dit moment 17 eerste broedsels in beeld. Daar kunnen er misschien nog een paar bijkomen, maar waarschijnlijk zal niet iedere kast gebruikt gaan worden.

In deze kasten zijn inmiddels 67 eieren gelegd en ook dit zullen er ongetwijfeld nog meer worden. Terwijl ik dit schrijf is in een aantal kasten het leggen pas net gestart en in die kasten verwachten we in ieder geval nog wel een aantal eieren erbij.

Er zijn ook al 15 kuikens te bewonderen en dat zal de komende weken snel verder toenemen. Of alle eieren uit gaan komen is een van de vele vragen waar we met dit onderzoek meer inzicht in proberen te krijgen.

We hebben als prooi al ratten en haasjes zonder kop de kast in zien komen, maar ook een steenmarter gezien die de marterbeveiliging had weten te omzeilen. Gelukkig was in die kast toen nog geen broedsel aanwezig. Er valt genoeg te bekijken en vast te leggen. Na dit seizoen zullen we de balans opmaken en daar ongetwijfeld nog op terugkomen in een of andere vorm van publicatie.

Wil je meegenieten? Dat kan in ieder geval online via de camera's van Beleef de Lente waar bij het schrijven van dit verhaal half mei al 3 van de 5 eieren zijn uitgekomen. En voor een eerste indruk van een paar van de andere deelnemende kasten hieronder alvast een compilatie van een aantal van hen.

Aandachtspunten bij gebruik camera's

Bij al dat moois gaat het bij menigeen natuurlijk kriebelen om ook in de eigen kast een camera te installeren. En dat kan zeker een heel mooie uitbreiding zijn van de beleving van deze prachtige en wat stiekeme bewoners op jouw erf, maar er zijn ook wel wat risico's aan verbonden. Op onze website hebben we een aantal belangrijke aandachtspunten op een rij gezet, waar je in ieder geval over na moet denken voordat je besluit een camera te installeren. Overleg het daarnaast ook altijd met de controleur of ringer die bij jouw kast komt. Zij kunnen de lokale situatie vaak het best inschatten.

Het document vindt je via deze link:

<https://www.kerkuil.com/content/17825/download/clnt/106482> Belangrijke overwegingen bij het gebruik van nestcamera.pdf

Zomaar een paar sfeerbeelden van de verschillende camera's en diverse momenten uit het kastleven.